

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ

ՏԵՍԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

295. ՇՆՈՐՀՔ ԵՒ ՓԱՆՔ. — Վաստակի առարկաները նախընթաց արժանեաց իբրև վարձը շնորհուած պարգևներն են, Այդ պարգևները կրկին են, շնորհ է փառք: Շնորհքը թէև նորանոր արդիւնքներ յառաջ բերելու զօրութիւնն է, բայց նոյն ատեն վարձք է վաստակի, իսկ վարձքը փառքն է, որ երանութեանց վայելքն է: Բայց մարդը ըստ արժանեաց չէ որ արժանի կ'ըլլայ առաջին ներգործական շնորհաց, զի առաջին ներգործական շնորհէն առաջ որեւէ վաստակ գոյութիւն ունեցած չէ իր մէջ, բայց առաջին արքարար շնորհքը կրնայ ունենալ եթէ ոչ ըստ արժանեաց բայց գէթ ըստ պատշաճից վաստակ, և այն՝ ըստ հաստատուն և անխափան պատշաճից, որուն հետեւեալքը աներկուանալի է: Իսկ արքարար շնորհաց յաւելումն ալ կրնայ ունենալ ըստ արժանեաց արդիւնք: Գալով փառքին՝ ան. երկրայն է և հաստատուն թէ փառքը մարդուն վաստակներուն ի վարձ կը արուի՝ իր արժանիքին համար, թէև արժանեաց չափէն գերիվեր է շատ, ու առիկու կը հասկցուի այն վկայութիւններէն, զորս յառաջ բերինք մարդկային արդեանց ճշմարտութիւնը հաստատելու համար:

296. ԵՐԻՔ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ ԳՈՐԾՈՂԻՆ ՎԵՒՄԱՐԻՄԱՄԱՐ. — Փոքր ի շատէ բացատրենք նոս. այն պայմանները, որոնք կուրեն որ ան պէտքի մարդը կարենայ ինքզինքին համար ըարիք մթերել և ըստ արժանեաց վաստակի արդիւնք պատրաստել: Ատոր համար, նախ գործողին վերաբերմամբ երեք պայմաններ կան, առաջին՝ գործողը ի կեանս ըլլայ, ըստ Ս. Գրոց կեանքը աշխարհաբերն կը կոչուի ճանապարհ ու կենդանի մարդիկ կը կոչուին ճանապարհորդներ: Քրիստոս կ'ըսէր. «Գայ գիշեր, յարած ոչ սք կարէ

գործել» (Յովն. Թ. 4), ու Պօղոս կ'աղ. Գարարէր. «Մինչդեռ ժամանակ ի ձեռք է, գործեսցուք զարարիս» (Գաղա. 2. 10): Երկրորդ՝ արքարար շնորհաց վիճակի մէջ ըլլայ, որ է ըսել՝ Աստուծոյ հետ հոգեւոր միաւորութեան մէջ, համաձայն Քրիստոսի խօսքին. «Որպէս ունի ոչ կարէ պառկ բերել յանձնէ իւրմէ, եթէ չիցէ հաստատուել յարիւն, նոյնպէս և դուք եթէ ոչ յիս հաստատուել իցէք» (Յովն. Ժ. 4): Երրորդ՝ որ գործը կատարած ըլլայ ուղիղ մտք, ինչպէս յայտնի է իմաստասիրական տեսութեանէն իսկ, թէ գործը գերանակոյն գործ լինելէ առաջ պէտք է իսկապէս լինի գործ բանական և ազատ:

297. ԶՈՐԱ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ ԳՈՐԾԻՆ ՎԵՒՄԱՐԻՄԱՄԱՐ. — Իսկ գործին համար չորս են պայմանները, նախ որ գործը ազատ ըլլայ, երկրորդ՝ որ գործը պարկեշտ ըլլայ, երրորդ՝ որ շնորհալի կերպով կատարուած ըլլայ, չորրորդ՝ որ գերանական գործ ըլլայ: Այս պայմանները պէտք չունին Ս. Գրոց վկայութիւններով հաստատուելու, որովհետեւ արամարանական հետեւութիւններն են նոյնապարգեշաւոր գործնականութիւն: Իսկ հաստատուելու մասին վերաբերմամբ միակ պայմանն ուր կայ. ընդունելութիւն և խոստում, եթէ խնդիրը ըստ պատշաճից վաստակի մասին է՝ ոյն ատեն աստուածային խոստումները կը կատարուին իբրև արդարութեան բացառական սկզբունքներ: Այսքանը ըստ արժանեաց վաստակից համար. սակայն ըստ պատշաճից վաստակներն ալ պէտք է ճշտանան նմանօրինակ հանգամանքներով, միայն թէ՛ այս պարագային ներքին պայմաններ չեն պահանջուիր, այլ միայն Քրիստոսի հաստատուն խոստումներէն յառաջ եկած արտաքին պայմաններ:

298. ԳՈՐԾԻՆ ՆԵՐՔԻՆ ԱՐԺԵՐԸ ՍԻՆԴԵՐՈՂ ԶԱՆԴԱՄԱՐՆԵՐՆԵՐ. — Կը հարցնեն ոմանք թէ արդեօք էական և անհրաժեշտ է սիրոյ սկզբունքով գործելու պայմանը, թէ բաւական է գործել որեւէ ուրիշ սկզբունքով. — Զինք կրնար անշուշտ ըսել թէ անհրաժեշտ է սիրոյ սկզբունքը, որովհետեւ ուրիշ սկզբունքներէ

յառաջ եկած բարի գործերն ալ ըստ ինքեան բարի են միշտ, և հետեւաբար ըստ արժանեաց վաստակ կամ արդիւնք ունին։ Իսկ վաստակին չափը կը հաստատուի այն բոլոր հանգամանքներէն, որոնք կ'աւելցնեն գործերուն ներքին արժէքը։ Աստիք են, 1) Գործող ենթակայն, եթէ ըլլալն այնպիսի ձիրքերով զարդարուած, որոնք կը բարձրացնեն իր գիւրջը ինչպէս արդարեւ մեղաւորին հանդէպ։ 2) Գործին էութիւնը, որ սիրոյ սկզբունքին մէջ կը կայանայ այնպէս որ ի սիրոյ կատարուած գործ մը միշտ աւելի կ'արժէքան երկիրդէն կատարուածը։ 3) Գործին տեսակը, այսինքն թէ գործուած ո՞ր գործն է առաքինական, որովհետեւ հաւատքով կ'ըստ գործը միշտ աւելի կ'արժէքան աշխուհարարութեամբ ելովոր, ու սիրով յաջողած հաւատքը աւելի կ'արժէքան պարզ հաւատքը։ 4) Գործին բացարձակ քանակը, զոր օրինակ եթէ գործը բազմապէս կատարուի, կամ եթէ միեւնոյն գործին հանդէպ միշտ աւելի եռանդ ցուցուի։ 5) Գործին յարաբերական քանակը, որ գործին քանակին բաղդատութիւնն է գործողին կարողութեան և զօրութեան հետ, զոր օրինակ՝ ուրի կ'ընդ երկու լուծոյն որոշուածութիւնը։ 6) Գործին անողութիւնը, զի տարբեր է բարի գործի մէջ աւելի կամ նուազ մնալը, և նեղութեան և հալածանքի աւելի կամ նուազ ժամանակ համբերելը։ 7) Գործին սաստկութիւնը, որովհետեւ բարոյական գործերն ալ իրենց մէջ ունին նմանօրինակ սաստկութիւն մը՝ ներքին ծանրութեան մէջ անկու, առանց ստկայն արտաքին հանգամանքներու մէջ անկու։ 8) Հեղափոխական աւելի անձը, որովհետեւ մարդու մը համար իրական արժանիք է՝ գործի մը ձեռնարկելէ վերջ սչ միայն

յարառեալը անոր մէջ, այլ և իր արդիւնքները հեղափոխականութիւնը, ապառառ առկա յառաջդիմելով իր ձեռնարկած պարագումին մէջ։ Այսպիսիներոն և փառքը՝ ըստ բանից առաքեալին. «Ճանապարհք արդարեւ իբրեւ զոյս ծագին, առաջնորդեն և լուսաւորեն, միշտ ահա լուսաւորեցան» (Առակք, Դ. 18)։

299. ՇՆՈՐՀԱՅ ՎԱՌԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ՝
ԸՍՏ ՆԵՐՍԷՍԻ ՇՆՈՐՀԱՅԻՆՈՅ. — Շնորհաց մասին այս վարդապետութիւնը, և իբր ի տեղեկութիւն յառաջ բերուած միւս կէտերէ բաւական բացայայտ խօսքերով ցուցուած են Շնորհալի ընդհանրականին մէջ, ուր կ'ըսուի. «Ձոր օրինակ ապարանք հիմարք միայն չեն բաւական ի լինել ի բնականութիւն մարդկան, այլ պէտք ունին ձեռնարկ և այլոց շինարարաց, նոյնպէս և հաւատքով միայն՝ և առանց գործաց ոչ ոք կարէ զանձն իւր չի նկատեալ Աստուծոյ, և որպէս զլուսն՝ առանց անձին յարմարութեան ոչ կարէ կրել կենդանութիւն, և ոչ անձն առանց գլխոյ, նոյնպէս և հաւատ առանց գործաց և գործք առանց հաւատոյ մեռել են երկրորդին ըստ առաքելոյ։ Վասն որոյ աղաչեմ զամենեւեանդ զի ընդ հաւատաւոր ճշմարտութեան, զոր ընկալալք ի ծննդնէ աւագանին և ունիք հաստատութեամբ, յարմարեցէ և զգործս արդարութեան, զի մի՛ միով աշօք միայն լուսաւորեցէ զանձին, այլ երկոքուորք պայծառաւնայէք։ Եւ մի՛ վատահաւայք ի սնտոյ յայն անմտաց, որք ասեն թէ բաւական է հաւատոցն միայն ճշմարտութիւն քրիստոնէին՝ փրկիլ ի տանջանաց և արժանաւորիլ արքայութեան» (Ընդհանրական, ապ. Երուսաղէմ, էջ 13-14)։

Յ Ա Ղ Ա Գ Ս

Խ Ո Ր Հ Ր Դ Ո Յ

300. ԲԱՌԻՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԻՄԱՍՆԵՐԸ. — Խորհուրդք բառն ալ քրիստոնէական դաւանութեան մէջ նոր և յատուկ նշանակութիւն մը ունեցաւ, երբ գործածուեցաւ իբրեւ ընդհանուր անուն՝ ցուցնելու համար այնպիսի գործողութիւններ, որոնց կից կ'ընթանայ երկնային շնորհքը

ըստ ուղղափառ վարդապետութեան։ Աւելորդ կը նկատենք հետախուզել թէ որչափ և ինչպիսի՞ ուրիշ նշանակութիւններ ունի այդ բառը մեր լեզուին մէջ, որոնք բազմաթիւ են արդարեւ նիւթերուն զանազանութեան համեմատ։ Դաւանական լեզուին մէջ ալ կրկին իմաստ ունի ա-

նիկա, որովհետև կը ցուցնէ աչ միայն շնորհաց ուրաւաքին նշանը, այլ նաեւ Աստուծոյ և իր գործերուն վերաբերեալ անհաս ճշմարտութիւններ, որոնց մասին խօսեալները տեսական աստուածաբանութեան ուսման մասին մէջ, իսկ այս երկրորդ մասին մէջ զայն կ'առնենք իբրեւ նշան շնորհաց, ու այս նմանակոչութիւնը մեր մէջ մասն է հետեւողութեամբ յունականին, մինչդեռ լատինները ճշմարտութեան համար յունարէն *mysterum* բառը աւելին, իսկ նշաններուն համար կը գործածեն *sacramentum* անունը, իբրեւ գործ սուրբ կամ նուիրեալութիւն, և որով, ըստ հեթանոսական սովորութեան, կը կոչուէին բոլոր այն նիւթական և գործնական իրերը, որոնք նուիրականութիւն կը զգենուին կրօնական սրբութեամբ:

301. ԽՈՐՀԱՆՈՒՄ ԵՒ ԵԿԵՂԵՍՈՅ. — Քրիստոնէական Եկեղեցւոյ խորհուրդը կը սահմանուի, ըստ Լիւթերի (+ 1623). Արաբողոքական արտաքին, Աստուծոյ հաստատուած, մարդոց սրբութիւն տալու համար տեսակետով մը, և հոգիներու սրբութիւն նշանակելու համար, իսկ ըստ Թոմասի Ագուինսոյ, Անշան սուրբ իրի մը, որուն համեմատ կը սրբացնէ մարդերը: Բայց աւելի սովորաբար կը սահմանուի նշան զգալի և տեսական, Քրիստոսէ հաստատուած, որ ունի գործութիւն ներգործելու և նշանակելու Սրբութիւն, կամ աւելի համառոտաբար, Արարչական նշան շնորհաց, Քրիստոսէ հաստատուած: Այս բացատրութիւնները, որոնք քիչ կը բացատրուին իւրմէ, կը ցուցնեն թէ խորհուրդին էություն համար կը պատկերացնէ որ ըլլայ, ու նշան, որ է ըսել թէ իր էությունը կը գտնուի իր մէջէն աւելի՝ ցուցուած իրին մէջ, Բ. զգալի, ոչ թէ իմանալի, այլ զգայարաններու առկ ինկող նշան մը, Գ. տեսական, ոչ թէ առօրինայ գործութեամբ, այլ մնայուն և յարստած քրիստոնէական կրօնի աւողակութեան տեսակետով, Դ. Քրիստոսէ հաստատուած, որովհետև ուրիշ ոչ ոք, նոյնիսկ Եկեղեցին չի կրնար յանձնէ իբրեւ յանձնել հաստատել խորհուրդ մը, Ե. որ ռանի գործութիւն, որովհետև խորհուրդին ազդ

զեցութիւնը գործուածին գործէն է և ոչ թէ գործողին գործէն, Զ. սրբութիւն ներգործող և նշանակող, որովհետև աստուծոյն նշանը կը լինի շնորհաց միջնորդ, և այդ կերպով նոյնիսկ կը ցուցնէ թէ շնորհքն ալ կատարեալ է:

302. ԽՈՐՀԱՆՈՒՄ ԵՒ ԵԿԵՂԵՍՈՅ. — Խորհուրդ ներք կը զանազանուին խորհրդականներէն (*sacramentalia*), որոնք Եկեղեցիին հաստատուած նշաններ են, ներգործելու և ցուցնելու համար հոգեւոր արդիւնք մը, բայց Քրիստոսէ հաստատուած չեն անոնք, և աստուածային շնորհն ալ հաստատուած է կից չ'ընթանար գործողին գործէն ելած նշանին հետ, Ու այս երկու գլխաւոր հանգամանքներն են որ կ'որոշեն, այսինքն կը գտնազաննի խորհրդականները խորհուրդներէն, իբր օրինակ կարելի է յառաջ բերել մկրտութեան ջուրը և խաչաւառային կամ ջրօրնէքին ջուրը, Առաջինը նշան մըն է Քրիստոսէ հաստատուած, որուն շնորհը հաստատուել է գործաւորին գործէն, իսկ երկրորդը հաստատուած է Եկեղեցիին միայն, ու իր շնորհքը պատահական է գործողին գործին համեմատ: Խորհրդականներէն աւելի խոնարհագոյն աստիճանի վրայ կան ուրիշ զգալի և բարեպաշտական նշաններ, զորս իւրաքանչիւր կը կ'ընէ ըստ իր ներքին զգացումին, հետեւելով սովորական կարծեալ կամ իր եռանդին բերումին համեմատ աւելցնելով: Ասոնք նոյնիսկ խորհրդականներուն կարգը չեն գտնուիր, այլ կը մնան լոկ իբրեւ անհատական գործեր, որոնք գործողին արժանիքին համեմատ իր վրայ կը հրաւիրեն աստուծոյն շնորհքը, բայց իրենց մէջ աչինչ կայ հաստատուել գործողին գործին կամ Քրիստոսի բացայայտ կամքին: Բարեպաշտականներուն՝ խորհրդականներուն՝ խորհուրդներէն այդ եռաստիճան արարելութիւնը ճշգրիտ կերպով կը բացատրէ ինքնին թէ ի՞նչ է Եկեղեցւոյ խորհուրդներուն իսկութիւնը:

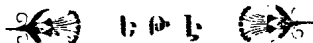
303. ԼԵԿԵՆԵԿՈՐԵՆԵՐԸ. — Եկեղեցւոյ խորհուրդներուն շուրջ գտնական խնդիրները ոչ ծագեցան արեւմուտքի մէջ, այսինքն Բողոքականութեան հետ միայն:

Նորադադները շուրջացան խորհուրդներու գոյութիւնը, բայց անոնց գոյութեան և թիւին մասին յայտնեցին տալիս ի կարծիքներ, որոնք չէին համաձայն անոնց մասին եկեղեցւոյ ցայն վայր ունեցած համոզումին: Լուսեր կ'ըսէր թէ խորհուրդները Աստուածային խոստմանց նշաններ կամ կնիքներ են, հաւատք արթնցնելու և ժողով թողութիւն ստանալու համար Գրիստոսի միջոցաւ: Կալվին խորհուրդները կը կոչէր Աստուածային շնորհաց նշաններ, որոնք ընտրեալին մէջ վստահութիւն կը շինեն Գրիստոսի հաւատքին և խոստումներուն մասին: Չաւինկլ կ'աւելցնէր թէ խորհուրդները նշաններ են, որոնցմով մարդ եկեղեցւոյ առջև կը հաստատէ Գրիստոսի հեռեղ կամ զինուոր լինելը, և որոնք եկեղեցիին հաւատարմութեամբ մեկու մը հաւատքին մասին, աւելի քան զոր մէկը կրնայ առ իր մասին: Կրկնակնունքները խորհուրդները կը կարծեն շնորհաց

կեանքի աշխատանքան նշաններ: Ս. Կինեանք և իրենց համախոհները կ'ըսեն թէ խորհուրդները արտաքին սին տրորողութիւններ են, որոնցմով քրիստոնեաները կը զանազանուին ուրիշ կրօններու հետեղներէն: Ըստ Գուէյքերիեռու, խորհուրդները հոգեւորական գործեր են՝ ներքին արդիւնք երկնային լոյսին: Կան ալ որոնք խորհուրդները կը համարին խորհրդաւոր նշաններ, Աստուծոյ մարդաց հետ միաւորութեան: Եւս քալուր բացատրութիւնները թէ և իրարմէ տարբեր, բայց համաձայն են ուրանալու համար խորհուրդին իսկական պայմանները՝ ուղիղ դաւանութեան համեմատ, ու հեռացնելով շնորհաց ներգործութիւնը և նշանակութիւնը գործելուն ըստ կամաց Գրիստոսի, կը թողուն միայն սին տրորողութիւն մը կամ լոկ արտաքին նշաններ՝ հաւատք արթնցնելու կամ հաւատացեալները ճանշնալու համար:

(Շառաւիղի 30)

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔԵՂՍ. ՕՐԾԱՆԵԱՆ

Եթէ մարդիկ հաւաքեին
Ոսախօսներն այս աշխարհին,
Եւ ուզէին կախել զանոնք,
Վստահ եմ թէ երկրի վրայ
Անկարելի պիտի ըլլար
Ճարել այնքան ծառ ու գերան
Գործածելու անոնց համար
Իրեւ օդակ ու կախաղան:

Թիւր աս է այդ վատերոն,
Տկարներուն անբարեխիղմ:
Եթէ անոնք վերածուէին
Անճրհեներու կաքիլներուն,
Պիտի ըլլար քակիզք մը նոր
Մեր օրերու ջրհեղեղին:

ԵԶՈՎՊՈՍ

